

ZGODOVINSKI ZBORNIK.

PRILOGA

LJUBLJANSKEMU ŠKOFIJSKEMU LISTU.

Izhaja v nedoločenih obrokih.

Dvanajsto leto.

Ljubljana, meseca marca 1899.

Številka 50.

Zgodovina horjulske fare.

Sestavil Jožef Kržišnik.

(Nadaljevanje.)

Župnik Veriti toži, da je premajhna za vse farane, premalo ozaljšana in ima prepičle dohodke. Dolgo so se Horjulci obotavljali in premišljevali, kako bi razširili svojo cerkev. Več faranov je ponujalo večje svote, celó po 200 gld. župniku Jeralu, da bi smeli podreti staro cerkev in sezidati novo, dokaj večjo. Toda župnika je skrbelo, kaj bode, če se pripeti kaka nezgoda. Farani so želeli, da bi bil glavni vhod nasproti mežnji, sedanjemu šolskemu poslopju. Žagrad so nameravali postaviti pri zvoniku, nasproti župnišču. Prav dobra je bila ta misel. Še sedaj pripovedujejo starejši Horjulci, da so jih zadrževali gospod oče, drugače bi že davno imeli lepo in prostorno cerkev. V novejšem času se je zopet sprožila misel, da se veliki oltar prestavi na drugi konec in fasada napravi pred šolo.

Ob času Marnovega bivanja v Horjulu se je sprožila misel, naj bi se prezidala in razširila pretesna farna cerkev. Vnet za lepoto hiše božje je hodil gospod kapelan s cerkvenimi ključarji po vsi župniji od hiše do hiše ter prosil in nabiral prostovoljnih darov za cerkev. Nabral je res toliko, da je zadostovalo za prezidavo. Nabiraleci niso pričakovali tako bogatih darov; videč toliko velikodušnost so se župljani celó kesali, da niso stare cerkve podrli in nove sezidali.¹⁾ Res škoda za horjulsko faro, da jih je pokojni g. kanonik Marn prehitro zapustil. Na njegovo prigovarjanje bi bil najbrže privolil g. župnik Jerala v zidanje nove cerkve.

V prošnji z 18. februarija 1857 je omenil župnik, da je obljubljenih 2500 gld. za razširjenje cerkve. Potrebni načrt je napravil polir Anton Leben, zidarski mojster iz Polhovega Gradca. Zidarji so začeli podirati stranski steni dné 7. junija 1858. Napravili so dve kapeli in tako malo razširili cerkev, ki je dobila prav lepo podobo križa. Zid in obok so tudi napravili višji, ondi pa, kjer se pokončna in poprečna ladija križati, je obok izdelan na kupolo.¹⁾ Popravljen cerkev je blagoslovil 24. oktobra 1858 vrhniški dekan g. Andrej Pečar. Svetega opravila se je udeležilo devet drugih duhovnov in obilna množica se je veselila nad delom, ki je bilo storjeno v večjo čast božjo.

V prenovljeni cerkvi so hoteli imeti Horjulci tudi lepše oltarje. Z gosp. Matejem Tomcem, podobarjem iz Šent Vida nad Ljubljano, je napravil g. župnik Jerala pogodbo, da bode izvršil po napravljenem načrtu za 570 gld. k. v. nov lesen oltar sv. Križa s šestimi izrezanimi podobami. Veliki oltar je popravil za 600 gld. k. v. Napraviti je moral nad njim nov okvir, podobo sv. Trojice, dva keruba in kar je bilo pokvarjenega. Dve stari podobi je nazaj postavil. Ves oltar je tudi prezlatil in marmoroval. Za nov tabernakelj je dobil 250 gld. k. v. — Vse poprave so stale približno 4000 gld. brez tlake, zidarske snovi, lesa in dr. Potrebno gradivo so darovali farani.

¹⁾ Drobtinice, 1893, str. 155.

¹⁾ Zgodnja Danica, 1858, str. 181.

Prenovljeno cerkev in popravljeni veliki oltar je posvetil ¹⁾ 6. julija 1862 knez in škof Jernej Widmer. Pri posvečevanju je pomagalo več sosednjih in ljubljanskih duhovnikov razun več. g. vrhniškega dekana A. Pečarja. Cerkveni govor je prevzel preč. g. kanonik I. Zl. Pogačar, ki je prekrasno razlagal obilni množici, kako zunanja in znotranja lepota hiše Božje razjasnuje um in srce blaži in povzdiguje.

Sedanja cerkev je dolga 27 m, široka 16 m in obseg zidovja meri 80 m. Za farane komaj zadostuje, nikakor pa ne za farane in tujce, ki hodijo iz petih fará v Horjul k službi božji.

Tudi med prezidavanjem cerkve ni bilo mogoče odstraniti vlažnosti, ki je posebno slabo vplivala na lesene oltarje. Pokojni kanonik Marn je prvi sprožil misel, da so se postavili s časom mesto lesenih oltarjev novi kameniti. Kdor pozna revščino horjulske fare, mora naravnost priznati, da so se Horjulci prav žrtvovali za olupšavo hiše Božje tekom zadnjih štiridesetih let.

Najpreje so skušali Horjulci nadomestiti popravljeni veliki oltar z novim kamenitim. Dne 7. julija 1874 je prejel g. župnik knjižico kranjske hranilnice za 600 gld. To svoto je darovala oseba iz Ljubljane, ki želi ostati neimenovana, sv. Marjeti za vezilo, da bode kmalu dobila nov kamenit oltar. Poslovodja vdove ranjkega Ignacija Tomana, g. D. Mattelich je prinesel 30. avgusta 1874 obris novega velikega oltarja. Cerkveno predstojništvo je na njem samo nekaj malega popravilo. Pogodbo so napravili 7. oktobra 1874. Vdova Antonija Tomanova se je zavezala, da hoče izgotoviti do septembra l. 1877. po sprejetem obrisu nov kamenit oltar iz nabrežinskega in grizinjanskega marmorja za pogojeno ceno 3000 gld. Kasneje je navrglo cerkveno predstojništvo še 100 gld., ker je bilo več dela pri tabernaklju. — Za sliko sv. Marjete je poslal znani domači umetnik Janez Šubic iz Rima dva načrta. Naznanil je, da hoče napraviti sliko za veliki oltar za 200 gld. Odbrani načrt mu je poslalo predstojništvo dné 17. nov. 1875 s 50 gld. are. — Dné 16. dec. 1875 je napravil pogodbo akademični podobar Franc Zajec, da bode izdelal za 400 gld. vse podobe iz mavca.

Novi oltar je bil izgotovljen že v juliju l. 1876. Horjulci so podrli 25. julija 1876 stari oltar sv. Marjete. Tabernakelj so prepustili za 25 gld. podružni cerkvi sv. Urha. Dné 31. julija 1876 je pripeljalo sedemnajst voznikov iz Horjula in Ljubgojne na lepo ozaljšanih vozovih novi oltar. Vsak voznik je dobil 2 gld. odškodnine za stroške. Mogočno pokanje možnarjev je oznanjevalo faranom in njih sosedom, da je srečno

došlo delo, za katero so domačini darovali s hvalevredno radodarnostjo toliko truda in svojih žuljev. Takoj drugi dan so začeli kopati zidarji šest čevljev globoko dno pod oltarjem. Radi močvirnate podlage so zabili v tla šestnajst hrastovih kolov in nanje položili dva borovčeva hloda počez, ter navalili tri velike po dvajset centov težke skale. V štirih dneh je bilo dno vloženo in 7. avgusta se je začelo postavljanje oltarja. Dné 24. avgusta je bil oltar postavljen in križ na vrh zasajen. — Štiri dni pozneje sta pripeljala župan Primož Čepon iz Horjula, hiš. št. 37 in ključar Tomaž Zdešar z Ljubgojne, hiš. št. 12, podobe svetnikov. Horjulska dekleta so svojo ljubezen in spoštovanje do farne pomočnice sv. Marjete s tem pokazala, da so s cvetličnimi venci ozaljšala njeno podobo. Z vbranim zvonjenjem so sprejeli Horjulci, ki so skoraj vsi prihiteli v cerkev, lepo izdelane podobe svojih nebeških zavetnikov! — Slikar Janez Šubic je poslal 8. sept. 1876 v resnici krasno sliko sv. Marjete. Vsled njegove prošnje mu je dodalo cerkveno predstojništvo še 50 gld., tako da velja slika brez poštnine 250 gld. — Tabernakelj, narejen iz celjskega kamena, so pripeljali 11. septembra. Dné 23. septembra je bil srečno dodelan novi veliki oltar.

Mil. gospod knez in škof Janez Zl. Pogačar so posvetili novi oltar dné 24. septembra 1876 v pričo čč. gg. dekana Martina Šlibarja, pograjskega župnika Jakoba Fada, Antona Hočevarja, farnega upravitelja iz Št. Jošta, Antona Vonča, ekspozita iz Bevk, dobrowskega kapelana Fr. Mekinca, knšk. tajnika Žige Bohinca in domačih dveh duhovnikov. V oltarno ploččo so vzdali svetnije sv. mučencev Pacijenta, Severina in Reparate, ki so bile vzete iz starega oltarja. Ker je bila ravno nedelja (16. po binkoštih), so mil. škof tudi nagovorili zbrano ljudstvo in potem prvi maševali na novoposvečenem oltarju. Popoldne so se udeležili litanij, katere je imel vrhniški g. dekan.

Vseh stroškov za novi veliki oltar je bilo 4670 gld. Kameniti oltar iz delavnice vdove Tomanove je prelepo, res umetno delo.¹⁾ — Znani umetnik Zajec je vrlo izdelal podobe sv. Marjete, sv. Barbare, sv. Neže, dveh kerubov in dveh drugih angeljev, pa izbuknjeno podobo sv. Trojice za ceno 450 gld. — Sliki sv. Marjete pričujejo poznavaleci umetnosti, da je prav dobro narejena.

Že naslednje leto je dobila horjulska cerkev nov kras. Dné 19. julija 1877 je pričel akad. slikar Janez Šubic slikati presbiterij na presno. S pomočjo svojih bratov Jurija, Tineta in Pavleta je dovršil delo 20. oktobra 1877. Horjulski rojak in mecen,

¹⁾ Zgodnja Danica, 1862, str. 162.

¹⁾ Zgodnja Danica, 1876, str. 325.

preč. g. kan. Andrej Zamejic, mu je plačal za slikanje 600 gld. Cerkev je dala za stanovanje, hrano in postrežbo delavcev na Turnišah 204 gld., za vino 60 gld., za zlato 46 gld., za apno, pesek in plačo zidarjem okoli 90 gld. Vsa slikarija toraj stane približno 1000 gld. Slikar Šubic je naslikal na evangeljski strani zaslišanje sv. Marjete pred Olibrijem, na listni pa njeno mučeniško smrt. Na stropu so podobe štirinajsterih pomočnikov v sili, katerim prišteva sv. cerkev tudi sv. Marjeto.

Dné 28. oktobra je bila zopet lepa slovesnost v Horjulu.¹⁾ Misijonsko obletnico so sklenili z zahvalo za srečno dovršeno slikarijo. Povabljeni Št. Joški gospod je pridigoval. Prav jedrnato je govoril o nestanovitnosti sploh in posebej o dobrih sklepih, katere so storili farani ob sv. misijonu. Opominjal je farane, naj posnemajo v stanovitnosti sv. Marjeto in se zlasti k nji radi zatekajo. — Vlažnost cerkvenih sten je kmalu škodovala novim slikam. Čez pet let je bilo treba osnažiti stene, da so se zopet videle podobe. Sedaj je vlažnost popolnoma uničila lepoto slikarij. Barve so se razlezle in zgubile svežost, tako da podobe sedaj kazijo lepo cerkveno notranjščino.

O Veliki noči l. 1878. je prejelo cerkveno predstojništvo iz ljubljanske livarne deset vlitih svečnikov, ki so veljali 122 gld. Večje so plačali po 16 gld., manje po 6½ gld. Ob enem je kupil g. župnik za 3 gld. mali zvonček, ki se rabi pri slovesnih svetih mašah, in za 5 gld. nov mutec. Teh 130 gld. so darovali farani pri velikonočnem izpraševanju.

Po posredovanju preč. g. kan. Andreja Zamejica je dobil veliki oltar sv. Marjete dné 10. septembra 1878 oltarni privilegij za večne čase, rožnivenki oltar pa s pismom z dné 6. septembra 1878 za sedem let. Privilegij za vse čase je dobil tudi oltar svetega Kancijana na Vrzdencu dné 10. septembra 1878. Vsa tri papeževa pisma so došla v Horjul 3. oktobra 1878.

Obhajilno mizo iz rudečega marmorja je napravil že l. 1869. kamenosek Ignacij Toman za akordno ceno 240 gld.

Drugi kameniti oltar je dobila farna cerkev l. 1882. Pokojni kan. Marn je izročil 1. oktobra 1876 prvi dar za novi kameniti oltar rožnivenke M. B. Skozi šest naslednjih let so predvsem udje družbe živega rožnega venca donašali prostovoljne darove. Nabralo se je v ta namen 1900 gld. Vdova gospa Antonija Tomanova je obljubila v pogodbi z dné 14. novembra 1880, da bode izdelala do 1. oktobra 1882 za 1600 gld. nov kamenit oltar za horjulsko farno cerkev.

Stari oltar so podrli 24. julija 1882. Kar je bilo porabljivega, so prodali za 5 gld. pograjskemu podo-

¹⁾ Zgod. Danica, 1877, str. 360.

barju Jerneju Trnovcu. Isti dan je pripeljalo dvanajst voznikov iz domače soseske izdelane kose novega oltarja. Dobili so po 2 gld. povračila za stroške. Takoj drugi dan so začeli kopati dno in vkladati temelj za oltar. Do 10. avgusta je bil oltar postavljen. Sestavil ga je g. Feliks Toman z dvema delavcema. Kipe svetnikov je pripeljal ključar Andrej Čepon dné 9. avgusta iz Ljubljane. Deset dnij kasneje je bil oltar popolnoma dodelan.

Novi rožnivenki oltar je izklesan iz grizinjanskega kamena, stopnice so iz nabrežinskega, stebri iz hotaveljskega (v poljanski dolini), tabernakelj iz kararskega, okvir okoli slike iz lesnobrdskega kamena. Vmes so še drugi marmorji vloženi. — Kipe (šest angeljev in dva svetnika) je mojstersko izdelbel akademični kipar Franc Zajec iz istrijskega kamena za 430 gld. Zlasti kipa sv. Jožefa in sv. Ane se lahko štejeta med najlepša dela umetnikova. — Slika, ki predstavlja Marijo Devico z Jezuščekom v naročju, ko se je prikazala sv. Dominiku, je za 100 gld. naslikal akademični slikar Janez Wolf. — Zlatarska dela je izgotovil pasar Valentin Zadnikar.

Ves oltar je delo domačega uma in rok, ter stane z vsemi stroški 2519 gld. 6 kr. V oltar je vložen portatile iz starega oltarja.

Vrhniški dekan vč. g. Martin Šlibar je blagoslovil 20. avgusta 1882 (12. nedelja po binokstih) novi tabernakelj in podobe svetnikov vpricho Št. Joškega župnika Antona Hočevarja, borovniškega kapelana Tomaža Potočnika in domačega župnika Franca Dolinarja. Ljudstvu je v prelepem govoru razložil pomen oltarjev sploh in posebej pomen novega oltarja. Možem je v posne-manje priporočil sv. Jožefa, ženam sv. Ano, ki sta varuha njih družbe poštenja, mladeničem in dekletom pa Marijo Devico. Vsem skupaj je na srce pokladal češčenje rožnivenke Kraljice z molitvijo sv. rožnega venca. Ob enem je očitno pohvalil duhovnijane radi tolike darežljivosti in vneme za lepoto farne cerkve.

Za novi oltar je naročil gospod župnik tudi šest vlitih svečnikov pri zvonarju Albertu Samassi za 96 gld.

Tretji kameniti oltar sv. Križa je bil postavljen l. 1893. Prejšnji leseni oltar sv. Križa je imel obliko sedanjega oltarja in štiri podobe svetnikov: sv. Petra in sv. Marije Magdalene ob straneh in podobi Marije in sv. Janeza pod križem v tronu. V vlažni cerkvi se je tekom 30. let leseni oltar skoraj čisto pokvaril. Na rožnovensko nedeljo leta 1889. je pokojni kanonik in horjulski častni občan vč. g. Jožef Marn daroval prvi desetak za nov kamenit oltar sv. Križa. V treh letih se je nabralo toliko prostovoljnih darov,

da je cerkveno predstojništvo lahko sklenilo pogodbo dné 24. aprila 1892 z mojstrom g. Feliksom Tomanom. Novi oltar je pripeljalo 26. junija 1893 dvanajst voznikov iz Ljubljane. Drugi dan so začeli postavljati oltar in 13. julija je bilo delo dovršeno. V nedeljo, 23. julija, ko je domačin g. Tomaž Rožnik obhajal svojo novo mašo, je blagoslovil domači g. župnik novi oltar zjutraj pred duhovnim opravilom. V oltarno ploščo so vzdali portatile iz starega oltarja.

Tudi tretji kameniti oltar so izdelali sami domačini. Kamnoseška opravila je prevzel g. Feliks Toman za 1809 gld. 7 kr., kipe angelov, svetnikov in Kristusa pograjski podobar Jernej Trnovec za 400 gld., (prvo njegovo delo iz kamena); relief zadnje večerje je izklesal za 61 gld. Josip Grošelj, podobar v Selcih. Ves oltar stane 2478 gld. 3 kr. — Kamen, iz katerega je narejen oltar, je iz Grizinjana v Istriji, stebri so iz hotaveljskega marmorja, okvir okoli trona iz lesnobrdskega, stopnice iz kraškega, križ iz nabrežinskega, rudeče ozadje za križem iz veroneškega in črno ozadje iz lesnobrdskega kamena. Rudeči marmor zgoraj na reliefu je iz Solnograda, rumenkasti okoli križa v menzi je pa s Tirolskega. Kamen za vse kipe je bil pripeljan iz Pulja.

Na starem oltarju je bil postavljen misijonski križ kot spomin sv. misijona l. 1868. Pri podiranju oltarja so ga prenesli na zaklanško pokopališče. Pri zadnjem sv. misijonu l. 1895. je bil blagoslovljen novi križ v oltarju.

Prav ličen je križev pot Prvi križev pot so dobili Horjulci v svojo cerkev l. 1797. To leto je prosil župnik Cipriani nadškofijski ordinarijat, naj mu dovoli postaviti sv. križev pot v horjulski farni cerkvi. Potrebno dovoljenje je prejel 3. julija 1797 s pripombo, da ljudstvo ne sme v procesijah obiskavati posameznih postaj. Tudi ne smejo oo. frančiškani blagosloviti novega križevega pota:

„Nihil obstat, quominus imagines passionis Domini nostri, quae hactenus in dioecesi usitatae fuerant, et recenter in Parochia Iggensi erectae sunt, in ecclesia S. Margaritae erigantur. Ut vero populus ab imagine ad imaginem processionaliter ducatur, vel erectio imaginum a PP. Franciscanis fiat, admitti non potest.“ — Labaci ex off. Archiepp. 3. Julii 1797.

L. B. de Raigersfeld m. p.
Epp. Suffr. et Vic. Gen.

Drugi križev pot je blagoslovil 11. marca 1860 č. o. Kalist Omeje O. S. F. Podobe so radi vlažnosti zidu zelo trpele. Zato je začel gospod župnik že v februarju l. 1886. nabirati prostovoljne doneske za nov

križev pot. Pogodil se je z g. Jurijem Šubicem slikarjem v Parizu, da bode napravil slike za 700 gld. Krasne okvirje je izdelal podobar Valentin Šubic iz Poljan za 360 gld. Vseh stroškov je bilo za križev pot 1153 gld. 12 kr. — Blagoslovil je novi križev pot v nedeljo po sv. Marjeti, t. j. 15. julija 1888, č. o. Angelik Hribar, ki je tudi pridigoval in orglal med slovesno sv. mašo, katero je opravil preč. g. kanonik Andrej Zamejic. Oba brata Šubica sta jako dobro in vestno izvršila svojo nalogo s slikami in okvirji.¹⁾

S podobarjem Valentinom Šubicem se je pogodil gospod župnik, da je napravil nov božji grob za 350 gld. V ta namen je položil prvi dar pok. g. kanonik Marn dné 15. julija 1888. Prostovoljnih darov so nabrali za 185 gld. 16 kr. Ostali znesek je plačala cerkev, ker so znašali stroški za l. 1889. postavljeni božji grob 440 gld. 60 kr.

Orgle imajo 10 spremenov, in sicer v manualu 1. Principal 8'; 2. Violon 16'; 3. Viola di Gamba 8'; 4. Dvojna flavta 8' (zaprt); 5. Oktava 4'; 6. Flavta dolce 4' in 7. Mikstura 3—4 na (v prvi oktavi 2'—1 $\frac{1}{3}$ '—1', naprej 1 $\frac{1}{3}$ '—1'— $\frac{2}{3}$ '— $\frac{1}{2}$ '); v pedalu so spremeni 8. Subbas 16' (zaprt); 9. Oktavni bas 8' (odprt) in 10. Pedalni sklep. — Stare orgle, katere je napravil župnik Veriti, so mnogo trpele vsled vlažne cerkve. Od 1. do 10. julija 1878 sta jih popravljala in vglasila brata Mazi iz Borovnice za 42 gld. 63 kr. Kmalu potem je začel župnik nabirati prostovoljne doneske za nove orgle. Dné 3. aprila 1884 je sklenilo cerkveno predstojništvo pogodbo z g. Francem Goršičem, da bode napravil nove orgle za 1500 gld. Pripeljali so jih v Horjul 19. oktobra 1885 in postavili do 29. oktobra.²⁾ Da bi se slavnost tem dostojneje in veličastneje vršila, je povabil gospod župnik odlična gospoda iz Ljubljane, preč. g. Janeza Kulavica, kanonika, in č. g. prof. Jožefa Marna. — Izvrstne orgle res hvalijo mojstra Goršiča. Posebno pohvalno sta se o novih orglah izrekla dva strokovnjaka že v Ljubljani, in kdorkoli jih pride poslušati, jih ne more prehvaliti. Glasovi so čisti, polni, milodoneči, vsa harmonija lepo vbrana. — Orglarski mojster Franc Goršič je prejel za izdelovanje in postavljanje orgelj 1700 gld., ostalih stroškov je bilo še 57 gld. 56 kr.

Leta 1899. je župnik P. Bohinjec dal vso cerkev znotraj in zunaj prebeliti in prenoviti, in postaviti nov šamotni tlak, ki ga je vkladal zidarski mojster Tavčar. Tlak je stal 900 gld.

Žagrad zadostuje za duhovnike in cerkvene strežnike. Za rožnovensko nedeljo leta 1878. je naredil in

¹⁾ Slovenec, 1888; št. 164.

²⁾ Slovenec, 1885; št. 259.

postavil v žagradu nov predalnik iz hrastovega lesa domači mizar Franc Buh. Prejel je zanj 130 gld. — Posebno lepih paramentov nima cerkev. Lepo delo je vezeni oltarni prt iz leta 1897. Monštranca je pozlačena, napravljena iz medi, ciborij s srebrno kupo in srebrn kelih. Manjši ciborij ja lastnina vrzdenške cerkve.

Zvonik, ki se vzdiguje pri velikih vratih, je prav trdno zidan. Le streha na njem potrebuje poprave gledé oblike in snovi. Streha je bila prebarvana l. 1864. Od 22. julija do 23. avgusta 1878 je popravljal in prebarval streho na cerkvenem zvoniku mojster Gregor Sedej iz Suhega Dola. L. 1898. je zidarski mojster Gr. Stanonik iz Horjula stranski fasadi pri cerkvi vzdignil, da je streha zdaj ravna in ne zamaka.

V zvoniku visi čvetero zvonov. Mali in najnovejši zvon tehta 335 funtov. Vžil ga je l. 1869. Albert Samassa kot 165. delo. Krasite ga podobi rožnevenske M. B. in sv. Križa. Prejšni mali zvon je tehtal 328 funtov. Ker se njegov glas ni ujema z ostalimi zvonovi, so ga dali preliti. Stroškov je imela pri tem cerkev 108 gld. 70 kr. — Drugi zvon tehta 808 funtov. Vžil ga je l. 1881. zvonar Anton Samassa kot svoje 882. delo. Na njem so podobe sv. Križa, sv. Jožefa in sv. Janeza Ev. — Tretji zvon je najstarejši. Vžil ga je l. 1793. Janez Jakob Samassa. Zvon tehta 1335 funtov in je okrašen s podobami sv. Boštjana, sv. Roka, sv. Križa in Vnebovzvetja M. D. — Veliki zvon tehta 2410 funtov in je 874. delo Antona Samassa iz l. 1851. Ta zvon ima tri napise, katere je zložil tačasni kapelan g. Janez Volčič. Glasijo se ti napisi:

„Nr. 874. Anton Samassa v Ljubljani me je vžil l. 1851.“

Zgoraj je kronogram (1851):

V HVDIH ČASIH SIM IEST VESEL
STVARNIKV HVALO V VESELIV ZAPEL.

Pod podobami sv. Križa, sv. Marjete in rožnevenske M. B. se bere napis: „Sveta Marjeta čista devica, bodi nam zvesta pomočnica!“

Stara zvonova, katera je poslal g. župnik Jerala v Ljubljano, sta tehtala 1041 in 704 funte. Za vlitje novih dveh zvonov je bilo treba plačati 1610 gld. 10 kr. k. v. — Sedanji zvonovi imajo glasove *Cis*, *F*, *Gis*, *cis* (visoko). Mali zvon je imel preje glas *d* (visoko). Preje se ni strinjal z ostalimi, a tudi sedaj se zgubi njegov glas, kadar zapojó vsi štirje zvonovi.

Okoli cerkve je zidana ograja. Zid okoli farne cerkve in zidane stebriče sta postavila Matija Prosen in Primož Merljak z Lesnega Brda o Binkoštih l. 1873. Skale na ograji so 18" široke, ob kraju 2³/₄", v sredi

pa 4³/₄" debele, z vodenim žlebom na vrhu. Spodaj je ograja zidana. Zid je debel 15" in za pičel palec na debelo ometan. — Isto leto so napravili tudi vodnjak pred cerkvijo. Preje je bila tam jama, iz katere so zajemali ljudje vodo s korcem.

Pokopališče je zunaj vasi za župniščem. Ker ima vsaka podružnica lastno pokopališče, zadostuje za domačo sosesko, čeprav ni veliko.

Edino pravo cerkveno zemljišče je njiva „Zeljnik“ od gabra do poti (parc. št. 20), ki meri 365 kvadratnih sežnjev in donša čistega dobička 2 gld. 56 kr. Župnik ima to njivo v najemu in plačuje zanj cerkvi 5 gld. 77¹/₂ kr. Cerkev sv. Marjete ima tudi nekaj „cerkovnic“, namreč parcele št. 1016/1, 838, 850, 856, 873, 877. Uživa jih 35 posestnikov iz Horjula in Ljubogojne. Cerkev dobiva vsako leto od cerkovnic in treh horjulskih bajt 11 gld. 52¹/₂ kr. — Od cerkvenih sedežev dobiva vsako leto 52 gld. 50 kr. — Svojske glavnice farne cerkve znašajo¹⁾ v obligacijah 526 gld. 94 kr. in vosebinskih dolžnih pismih 52 gld. 35 kr. L. 1898. je župnik P. Bohinjec kupil za cerkev njivo ob farovžu, parc. št. 262, od Antona Čepona iz Horjula, št. 23, za 200 gld.

Cerkvenik uživa pridelke iz parcel št. 121, 165, 396, 576, 828/13, 228/14. Svet je lastnina horjulske farne soseske, ki ga prepusti za užitek cerkveniku. Na stavbišču št. 116/2 je sezidano šolsko poslopje. V njem je imel do l. 1900 cerkvenik prosto stanovanje, kuhinjo in klet. Domači učitelj se je vedno pritoževal, da ne more stanovati pod streho. Končno mu je prepustila občina tudi cerkvenikovo stanovanje, ker je imel ta lastno hišo.

Leta 1898. pa je župnik P. Bohinjec sezidal na parc. št. 5 in 6, kupljeni od „kmet. društva“ za 100 gld., novo enonadstropno cerkveno mežnijo, ki je stala čez 2000 gld. 580 gld. je dala šolska občina za odkup služnosti mežnijskega stanovanja v šolskem poslojpu; tlako in les so preskrbeli farani, ostalo vsoto pa je dala cerkev in dobrotniki. Dvorana v I. nadstropji služi za zbirališča Marijine družbe in za izpraševanjsko sobo. Slikar M. Strnen je naslikal zadaj nad vratmi na presno podobo brezmadežne Device, zavetnice Marijinih otrok.

Dokler je spadala horjulska cerkev v pograjsko faro, toliko časa so opravljali soseskine sv. maše pograjski duhovniki. Tem so dajali farani „počešno“. Ta počešna je prav za prav red, po katerem so plačevali posestniki cele soseske za soseskine sv. maše. V Horjulu je plačeval počešno lastnik Terčekove kmetije. Iz spisa g. kapelana Jožefa Vogler-ja posnamem, da so

¹⁾ L. 1896.

bile v navadi leta 1758. pri horjulski cerkvi naslednje sv. maše:

1. V torek po drugi postni nedelji je bila v Horjulu skupna velikonočna spoved. Prišlo je k spovedi do 120 odraslih in kakih 15 otrok. Za trud in sv. mašo je dobil kapelan 1 gld. n. velj.

2. Velikonočni ponedeljek je imel kapelan sv. mašo s pridigo. Dobil je počesne 30 kr., od cerkve 8 kr.

3. Belo nedeljo je bil cerkveni shod. Župnik je imel „asperges“, pel je večernice, pridigoval in maševal. Počesne je plačala cerkev 48 kr.

4. Enkrat v tednu po četrti velikonočni nedelji je imel kapelan poljsko sv. mašo s procesijo. Če ni dobil kosila, so mu plačali 30 kr. in cerkev mu je dala počesne 40 kr.

5. Na god sv. Marjete, dev. in muč., je bilo patronsko opravilo. Kapelan je pokropil ljudstvo z blagoslovljeno vodo, pel večernice, pokadil oltarje, maševal in pridigoval ob 10. uri. Počesne je dobil 30 kr., od cerkve pa 8 kr.

6. Kadar ni bil zadržan, je maševal kapelan tudi naslednji dan. Cerkev je dala počesne 40 kr.

7. Okoli sv. Jakoba je pobiral župnik seno-biro. Za sv. mašo je prejel iz počesne 20 kr.

8. Dne 11. avgusta, na god sv. Radegunde, kralj., vdove, je maševal kapelan pri oltarju te svetnice in prebral evangelij. Iz počesne je prejel 30 kr.

9. V torek po kvaterni nedelji v septembru je bila skupna bira za žito. Župnik je prejel za sv. mašo počesne 20 kr. od cerkve.

10. Isti dan je pobiral tudi kapelan v tej soseski biro in maševal v Horjulu; dobil je od cerkve počesne 20 kr.

11. V nedeljo po godu sv. Martina je bilo zopet slovesno opravilo. Kapelan je pokropil ljudstvo z blagoslovljeno vodo, pel večernice, maševal in pridigoval. Iz počesne je dobil 30 kr., od cerkve pa 8 kr.

12. Okoli godu sv. Katarine so bili cerkveni računi. Župnik je prejel za sv. mašo in račune 2 gld. 13 ¼ kr.

13. Isti dan je maševal tudi kapelan v Horjulu in dobil od cerkve 40 kr.

14. Na god sv. Barbare, (4. dec.), je ob 9. uri maševal in pridigoval župnik. Plačila je prejel 48 kr.

15. Sveti božični dan je opravil kapelan v Horjulu po 6. uri drugo sv. mašo in prebral sveti evangelij. Za to ustanovo je dobil od cerkve 48 kr.

16. Že na predvečer 27. dec., godu sv. Janeza Ev., so bile večernice pri oltarju sv. Janeza. Ob 10. uri je

imel kapelan sv. mašo s pridigo. Po sv. maši je blagoslovil vino sv. Janeza (šentjanževce). Iz počesne je prejel 1 gld., od cerkve 8 kr.

Za vsako naročeno sv. mašo je dobil duhovnik, če je maševal v Horjulu, 48 kr., za obhajilo z Vrzdence pa 40 kr. Pokopavat so nosili Horjulci večjidel v Zaklanec, ker takrat še niso imeli lastnega pokopališča. Tam so plačali za sv. mašo 40 kr.; za pogreb odraslega 16 kr., za bilje 16 kr.; za otročji pogreb 8 kr., in sedmi dan za „libera“ 8 kr. nem. velj.

Sedaj opravi župnik v Horjulu vse farne sv. maše. Posebni soseskini sv. maši ste na god sv. Roka in dne 14. aprila za odvrnitev šibe potresa.

Nadalje se opravijo v farni cerkvi sv. Marjete naslednje ustanovljene sv. maše:

1. Za ustanovitelja vrzdenškega beneficija Gregorija Töttinger-ja vsako leto 55 sv. maš in 4. marca obletnica smrti z biljami; ena sv. maša in 4. septembra obletnica smrti z biljami se opravi za prvega beneficijata Jožefa Rozmana na Vrzdencu.

2. Milost. g. knez in škof Anton Alojzij Wolf je daroval 3000 gld. Grof Blagay je namreč prosil za malo podporo horjulskemu župniku Alešu Jerala, češ, da bode imel vsaj za kozarec vina. Nato je ustanovil pokojni knez mašno ustanovo pri horjulski cerkvi. Župnik mora zanj opraviti eno sv. mašo vsak kvaterni teden in dne 7. februarja (na obletnico smrti). Obletnico mora prejšno nedeljo oznaniti. Štipendija za teh pet sv. maš je prejel g. župnik vsako leto 121 gld. 81 kr., ki se mu niso smeli všteti v kongruo.

3. Za r. Tomaža Šešek se opravi ena (preje dve) sv. maša.¹⁾ Ravno taka je ustanova 4. r. Gregorija Kuclar, in 5. r. Andreja Zdešar.

6. Za r. Urbana Stanonik se opravite dve sv. maši (preje tri).

7. Jurij Vrhovec je volil 319 gld. 20 kr., da se opravi v farni cerkvi osem (preje 16) sv. maš, in sicer dve sv. maši za r. Jurija Vrhovec, dve za r. Marjeto Zdešar, dve za r. Elizabeto Zdešar, ena za r. Valentina in Marušo Križaj, ena za r. Marjeto in Mihaela Stanonik.

8. Za r. Mihaela Korenčan se opravite dve sv. maši (preje štiri).

9. P. Viktor Rauber, bivši horjulski kapelan, je zapustil za mašno ustanovo 64 gld. 84 kr. Sedaj se opravi za njegov dušni blagor ena sv. maša (preje tri).

10. Za r. Jožefa in Jero Mrovle se opravi vsako drugo leto ena sv. maša.

¹⁾ Število ustanovljenih sv. maš je skrčil knšk. ord. z odlokom z dne 17. julija 1880.

11. Jurij Samatorčan je napravil mašno ustanovo, da se opravijo tri (preje štiri) sv. maše za r. Mico Samatorčan.

12. Za r. Tomaža Stanonik in sorodnike se opravi vsako leto ena sv. maša.

13. Vsled Janez Kuclarjeve ustanove se darujete za njegov dušni blagor vsako leto dve sv. maši.

14. Ena sv. maša iz Matevž Lončarjeve ustanove za r. Matevža Lončarja, njegove stariše in Nikolaja Pajsarja.

15. Mina Grdadolnik je dala srebrno rento za 100 gld., da opravi župnik vsako leto dve sv. maši za Tomaža in Mino Grdadolnik in njene sorodnike.

16. Mina Samatorčan je kupila za 300 gld. njivo, parc. št. 7, od Pratkarjeve kmetije v Horjulu. Prepustila jo je župniku v užitek, da opravi zanjo šest sv. maš v Horjulu, eno pa v soboto pred praznikom sv. Imena Marijinega na Samotorici. Njiva meri 688 □ sežnjev in daje čistega dobička 3 gld. 65 kr.

17. Franc Veritijeva mašna ustanova je tako-le nastala: Župnik Fr. Veriti je posodil posestniku Matiji Fajdiga, vulgo Pratkarju, l. 1821. svoto 150 gld. in l. 1832. še 50 gld. konv. v. Pred svojim odhodom je zapustil dolžni znesek 200 gld. konv. v. župnikom horjulskim v užitek in zahteval, da opravijo vsako leto 10 sv. maš v farni cerkvi za r. Pavla Urh. Na Pratkarjevo zemljišče vknjiženi dolg je prevzel r. Luka Jerala. Mesto da bi plačal dolg, je dal parcelo št. 46/2, vredno 210 gld. Ta „stari vrt na Vovčnah“ meri 506 kvadrat. sežnjev in nosi čistega dobička 3 gld. 95 kr. Župnik opravi sedaj sedem sv. maš, in sicer eno 7., eno 25. januarija, ostalih pet pa ob poljubnih dnevih.

2. Podružnica sv. Kancijana na Vrzdencu.

Med horjulskimi podružnicami je treba na prvem mestu omeniti cerkev sv. Kancijana na Vrzdencu. Vsaj so tukaj imeli prvega duhovnika v horjulski dolini in le radi odročnosti vrzdenške cerkve se je kasneje ustanovila nova fara v Horjulu.

Vrzdenc je zadnja vas v horjulski dolini. Oddaljena je od Horjula dobre pol ure. Vrjetno je, da so se ljudje zgodaj naselili v tem kraju. Hrib „Tabor“ (491 m) na južni strani vasi je bil dobro utrjen proti turškim navalom. Sedaj šteje vas 60 hiš s približno 450 stanovniki, ki se večidel bavijo s poljedelstvom in živinorejo. Znamenitosti ne najdeš na Vrzdencu. Pred vasjo je lepo razpelo, dar vrzdenških mladeničev in deklet. Sredi vasi stoji zidano znamenje, slikano od Pavla Šubica iz Poljan. Slike se mu niso posrečile.

Cerkev stoji za vasjo pod severnim pogorjem (398 m). Njena starost je neznana. Prezbiterij in zvonik nosita znamenje poznejše gotike, ladija je zidana v renesanskem slogu. Na zvoniku je letnica Ao. 1658. Krstni kamen, v steni vdelan armarij za sv. olje in vzdano stajalo za velikonočno svečo nas spominja na odpravljeni kuratni beneficij.

Vsi trije oltarji so leseni. Leta 1859. je bil popravljen veliki oltar, stranska so takrat napravili nova. Blagoslovil je oltarje dné 14. avgusta 1859 vrhniški dekan, vč. g. Andrej Pečar. — Veliki oltar je posvečen sv. Kancijanu. Na straneh sta kipa sv. Lavrencija in sv. Štefana. Zgoraj je v tronu kip M. B., na straneh pa sv. Tomaža ap., in sv. Matije. Veliki oltar ima privilegij za večne čase. — Stranski oltar na evangeljski strani je posvečen brez. spoč. M. D. Na straneh sta kipa sv. Joahima in sv. Ane, zgoraj pa sv. Jožefa. — Na listni strani je oltar sv. Katarine s kipi sv. Lucije, sv. Barbare in zgoraj sv. Petra ap. — Cerkev in veliki oltar sta posvečena, v stranskih oltarjih je portatile. Pred l. 1859. so bili vsi trije oltarji posvečeni, kakor piše Jožef Vogler v popisu pogradske fare. — Na leseni prižnici so naslikani štirje evangelisti.

V cerkvi je tudi rakev z dvema mrličema. Vrhna plošča z napisom:

(17 Josephus Rosman 76)
I^{mn}s Benef. Curat.

se je odkrušila na eni strani. Zato so jo zamenili z novo; staro so vzdali na vrh pokopališnega obzidja.

Cerkev je dolga 18 m, široka 8 m, obseg zunanjega zidu meri 64·5 m. Zunaj je na listni strani na presno slikana velikanska podoba sv. Krištofa. Jezušček drži sv. Krištofa z desno roko za lase, v levici nosi zemeljsko kroglo s križem. Ne sedi na rami Krištofovi, marveč kleči, da kaže pete gledavecu. Palica sv. Krištofa je polna jabolk. Prepasano vrhno oblačilo mu sega do kolen. V torbi ima ribo in štruco kruha. Spodaj v vodi med nogama plava morska deklica, ki drži z vsako roko en nazaj zavihan rep. Ribič na levi strani podobe lovi ribe na trnik in v mrežo. Pod njim plava pet rib, v sredi med njimi trobi majhen triton. Na dnu sta naslikana rak in žaba. Na desni strani sveti puščavnik s svetilnico. Pod njim plavajo štiri ribe. Zgoraj stojita dva viteza z velikimi lasuljami; levi ima palico naslonjeno in izliva iz vedrice vodo, desni se pa opira ob palico.

V zvoniku visijo trije zvonovi. Veliki zvon tehta 15 c 45 funtov. Vliil ga je l. 1845. Anton Samassa kot 579 delo. Okrašen je s podobami sv. Kancijana, sv. Križa in Marijinega vnebovzetja. — Srednji zvon je nekaj nad

7 c težak in nosi napis: „Casparus Franchi me fudit anno MDCCIX.“ Na njem so podobe M. B., sv. Kancijana, sv. Križa in sv. Boštjana. — Mali zvon je vлил l. 1845. Anton Samassa kot 580. delo. Tehta 4 c 42 funtov in ima podobe sv. Florijana, sv. Katarine in sv. Križa.

Na Vrzdence so prav pogosto prišli maševat pogrjski duhovniki. Od Velike noči do kvaterne nedelje v septembru je bila pred sv. mašo vsako nedeljo procesija po pokopališču. Duhovnik je nesel presv. R. T. (malo sv. hostijo) in je potem enega ž njo obhajal pri sv. maši. Duhovnika so plačevali Vrzdenci iz „počešne“, katero so plačevali l. 1758. lastniki Vidmarjeve kmetije: Jurij Kenk, Jurij Klama, Matej Maren in Luka Rožmanec. Ti štirje so se vrstili med seboj, samo pri velikonočni spovedi so skupaj plačevali počešno. Č. g. Jožef Vogler navede sledeče soseskine sv. maše:

1. V praznik Razglašenja Gosp., 6. januarja, je imel kapelan sv. mašo s pridigo. Počešne je plačal Kenk 30 kr. nem. velj.

2. Na god sv. Matije, 24. ali 25. febr., je imel zopet kaplan sv. mašo s pridigo. Počešne je dal Klama 30 kr.

3. Drugo postno (kvaterno) nedeljo je plačal ključar za sv. mašo in pridigo 40 kr.

4. V ponedeljek po kvaterni nedelji je bila za Vrzdence skupna velikonočna spoved. Iz počešne je prejel kapelan 1 gld. K spovedi je prišlo 90 odrasčenih in 10 otrok.

5. Na veliki petek je opravil kapelan cerkvene obrede in prenesel sv. R. T. v božji grob. Na to je prebral pasijon. Kenk je plačal počešne 30 kr.

6. Na velikonočno nedeljo je bilo najpreje vstajenje. Med sv. mašo je prebral kapelan samo sv. evangelij. Klama je plačal 30 kr.

7. V praznik vnebohoda Gospodovega so prišle na Vrzdence procesije z zastavami od sosednjih podružnic. Na to je bila procesija po pokopališču okoli cerkve, sv. maša in pridiga. Kapelan je prejel od cerkve 20 kr.

8. Na god sv. Kancijana, 31. maja, je bilo patronsko opravilo: procesija, sv. maša in pridiga. Kapelanu je plačala cerkev 20 kr.

9. Binkoštno nedeljo je bila procesija, sv. maša in pridiga. Počešne je dal Maren 30 kr.

10. V četrtek po binkošti so bili cerkveni računi pri enem ključarju. Maševal je župnik, ki je prejel za sv. mašo in račune 2 gld. 13 ¼ kr.

11. Isti dan je imel kapelan poljsko sv. mašo s procesijo. Od cerkve je dobil 40 kr.

12. Prvo nedeljo po binkšti je bila zopet procesija, sv. maša in pridiga. Ključar je dal kapelanu počešne 40 kr.

13. Okoli sv. Jakoba je pobiral kapelan seno biro. Za sv. mašo je dobil iz počešne (Maren) 30 kr.

14. Na god vezij sv. Petra, 1. avgusta, je imel kapelan procesijo in mašo brez pridige, ter prejel od cerkve 20 kr.

15. V nedeljo po sv. Lovrencu je bil cerkveni shod. Župnik je zjutraj maševal in dobil iz počešne 1 gld.

16. Isto nedeljo je imel kapelan procesijo, sv. mašo, pridigo in potem še večernice. Počešne so mu plačali vaščani 1 gld.

17. V ponedeljek po sv. Lovrencu ali enkrat tekom tedna je zopet maševal kapelan in dobil iz počešne Kenkove 30 kr.

18. Na god sv. Matevža, 21. sept., ni bilo procesije, marveč samo sv. maša s pridigo. Klama je plačal kapelanu 30 kr.

19. Kvaterno nedeljo v septembru je bila zadnjič v letu procesija in na to sv. maša s pridigo. Ključar je dal počešne 40 kr.

20. V ponedeljek po kvaterni nedelji je bila skupna bira za žito. Maševal je kapelan. Počešne 30 kr. je plačal Rožmanec, kosilo in pijačo so preskrbeli v župnišču.

21. Na god sv. Simona in Jude, 28. okt., je bila ob 10. uri sv. maša s pridigo. Kapelan je prejel od cerkve 20 kr.

22. Na praznik vseh svetnikov je bila ob 10. uri sv. maša s pridigo. Počešno (30 kr.) je dal Rožmanec.

23. Vernih duš dan je pel kapelan ob 9. uri velike bilje. Potem je bila sv. maša s pridigo in končno blagoslovljenje kostnice (ossuarium). Iz počešne (Kenk) je prejel 30 kr.

24. Na god sv. Katarine, 25. nov., je maševal kapelan ob 10. uri pri oltarju sv. Katarine in prebral sv. evangelij. Od cerkve je dobil 20 kr.

25. Na god sv. Tomaža, 21. dec., je bila ob 10. uri sv. maša s pridigo. Počešno (30 kr.) je plačal Klama.

(Nadaljevanje prih.)

Vsebinska.

Zgodovina horjulske fare.

(Nadaljevanje.)